

Grzegorz Strauchold

"Polskie Stronnictwo Ludowe na Warmii i Mazurach w latach 1945-1947", Bohdan Łukaszewicz, Olsztyn 1991 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 120-121

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bohdan Łukaszewicz, *Polskie Stronnictwo Ludowe na Warmii i Mazurach w latach 1945—1947, Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego* nr 125, Olsztyn 1991, ss. 250.

Opublikowanie pracy B. Łukaszewicza było niezbędne, jeśli weźmie się pod uwagę dotychczasowy stan badań naukowych nad dziejami najnowszymi przyłączonej do Polski w 1945 r. części Prus Wschodnich. Zawężając problem można powiedzieć, że prac dotyczących dziejów PSL nie powstało zbyt wiele. Ponadto w niemal całej dotychczasowej historiografii stronnictwo Stanisława Mikołajczyka przedstawiano w mniej lub bardziej ciemnych barwach. Było to bardzo często — jak zauważył Łukaszewicz — przejmowanie przez historyków argumentów używanych w latach czterdziestych przez polskich komunistów i ich satelitów. W syntezach historii Polski, co może być zrozumiałe — o PSL na Warmii i Mazurach nie napisano nic. Zagadnienie to było omawiane w monografiach dotyczących terenów Polski północno-wschodniej. Ich autorzy, jak Edmund Wojnowski czy Józef Fajkowski, na temat największej w pierwszych latach powojennych partii politycznej wypowiadali się negatywnie. Nieodparcie nasuwa się spostrzeżenie, że autorzy przedkładali swoje poglądy polityczne i chęć udowodnienia słuszności ustroju „socjalistycznego” nad wymóg rzetelności obowiązującej historyka bez względu na jego zapatrywania polityczne. W odmiennym świetle problematyka represji stosowanych przez komunistów wobec PSL w województwie olsztyńskim została ukazana, w wydanej poza zasięgiem cenzury, książce Romana Buczka *Na przełomie dziejów. Polskie Stronnictwo Ludowe w latach 1945—1947* (Toronto 1983). W tej sytuacji praca B. Łukaszewicza jest pierwszą w Polsce próbą analizy całości problematyki dotyczącej PSL na Warmii i Mazurach. Autor ukazał tę partię w zupełnie innym niż dotychczasowe światło. Nie cofnął się przed bezpośrednią polemiką z tezami głoszonymi wcześniej. Było to możliwe także dzięki dotarciu do niedostępnych do niedawna materiałów, znajdujących się w archiwach podległych Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Łukaszewicz obok archiwaliów i opracowań wykorzystał również relacje i wspomnienia, znajdujące się głównie w zbiorach Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie. Przeprowadził rozmowy z uczestnikami wydarzeń, w tym z byłymi oficerami Urzędu Bezpieczeństwa.

Układ książki jest przejrzysty. Został skonstruowany dla objęcia wszystkich ważnych aspektów działalności PSL na Warmii i Mazurach, a zarazem dzieje tej partii przedstawiono na tle pozycji i historii Polskiego Stronnictwa Ludowego w skali całego kraju. Autor starał się w sposób możliwie szczegółowy opisać udział tego stronnictwa w kampaniach politycznych: referendum i wyborach do sejmu. Równie szczegółowo — na ile pozwalały na to istniejące i dostępne materiały — opisał mechanizm represji stosowanych wobec opozycji przez PPR i podległe jej Urzędy Bezpieczeństwa. W ich konsekwencji doszło do faktycznego zlikwidowania PSL. Miało to miejsce po raz pierwszy właśnie w woj. olsztyńskim. W ostatnim rozdziale *Agonia Polskiego Stronnictwa Ludowego* zostały opisane nie tylko procesy sądowe członków stronnictwa, ale również ich więzienne losy. W aneksie umieszczono noty biograficzne działaczy PSL na Warmii i Mazurach. Ich analiza pozwoliła badaczowi polemizować z wysuwany przez starszą historiografię zarzutem, jakoby partia ta nie miała charakteru chłopskiego.

W książce przewija się tematyka ludności autochtonicznej — Warmiaków i Mazurów. W trakcie lektury nasuwa się uwaga, że autor, pisząc o autochtonach, nie rozwinął, w porównywalnej skali, zagadnienia innych grup ludności w polityce PSL. Uzupełnić należałoby także B. Łukaszewicza we fragmencie, w którym napisał, że „Gazeta Ludowa», podając informację o wystąpieniu stuttgartarckim Byrnese, nie opatrzyła go krytycznym komentarzem. Wykorzystali to komuniści w politycznym dyskredytowaniu Polskiego Stronnictwa Ludowego” (por. s. 130). Otóż właśnie władze — wykorzystując

cenzurę — uniemożliwiły rozpowszechnienie protestu PSL wobec wymienionego przemówienia.

Powyższe uwagi nie mogą oczywiście rzutować na ocenę całości. Książka jest napisana interesująco, zaś dramatyzm wydarzeń w powiązaniu z erudycją i przemyśleniami autora powodują, że czyta się ją z autentycznym zainteresowaniem. Praca ta stanowi obecnie najnowsze i najszerze kompendium wiedzy, nie tylko o PSL ale i życiu politycznym na Warmii i Mazurach. Jest to pogłębione i rzetelne studium o funkcjonowaniu polskiego systemu politycznego w latach 1945—1947. Jeśli stworzenie takiej pracy było celem autora, to próba ta okazała się udana.

Grzegorz Strauchold